

№ 1/1965.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l-
s e s framställning till Ålands landsting
med förslag till landskapslag om skydd för
kulturhistoriskt märkliga byggnader.

Den 27 november 1964 stadfästes i riket en lag om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader (FFS 572/64), antagen av riksdagen i grundlagsenlig ordning. Genom denna lag upphäves 8 § förordningen den 2 april 1883 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande, vilket stadgande i väntan på denna lag lämnades i kraft då lagen om fornminnen (FFS 295/63) antogs.

Denna lagstiftning måste anses höra till de områden, som enligt 13 § 1 mom. 10 punkten självstyrelselagen tillhör landskapets lagstiftnings behörighet. Den i sagda stadgande fastställda inskränkningen med hänvisning till 11 § 2 mom. 12 punkten självstyrelselagen saknar i detta sammanhang betydelse, då denna inkränkning gäller "det legala skyddet för fasta fornlämningar" och stadganden om skifte av jord, varå fast fornlämning finnes. I den aktuella lagen är nämligen giltighetsområdet avgränsat så, att lagen icke gäller byggnader, som äro fasta fornlämningar (2 § 3 mom). Uppmärksamhet bör dock ägnas de i lagen ingående privaträttsliga, straffrättsliga och processrättsliga stadgandena.

Enligt rikets lag äro sådana byggnader, som ägas av staten, undantagna från lagens tillämpning. Om dem skall närmare stadgas i förordning. Det bör anses självfallet, att staten icke i sådana byggnader vidtager åtgärder, som stå i strid med de kulturhistoriska intressena i sådan utsträckning, att åtgärderna icke kunde tillåtas i en privat byggnad. Då rikets lag icke gäller statens byggnader i landskapet, av vilka åtminstone posthuset i Eckerö måste anses vara en kulturhistoriskt märklig byggnad, bör i landskapslagen ingå ett uttryckligt stadgande, att om sådana byggnader skall gälla vad i rikslagstiftningen är stadgat.

Beträffande landskapets byggnader bestämmer landskapsstyrelsen, varför förfarandet med skyddsbeslut icke är erforderligt. Landskapsstyrelsen föreslår därför, att ett stadgande härom upptages i 2 §.

Enligt rikets lag besluter länsstyrelsen om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader och utfärdar i samband därmed erforderliga skyddsföreskrifter. Beslutet skall underställas statsrådet för fastställelse. Beslut om avvikelse från skyddsföreskrifterna och om upphävande av skyddsbeslut fattas likaså av länsstyrelsen och skall på samma sätt underställas statsrådet. I landskapet kommer landskapsstyrelsen att utgöra högsta myndighet i dessa ärenden, varför underställningsförfarande icke kan tillämpas. Den omständigheten, att genom beslutet viss be-

gränsning av ägarebefogenheterna fastställles, synes icke påkalla underställande av beslutet, då t.ex. i expropriationslagen landskapsstyrelsen berättigats utöva befogenheten att meddela expropriationstillstånd, som i riket i allmänhet tilldelats statsrådet.

Enligt rikets lag må besvär över länsstyrelsens beslut i ovannämnda fall sökas hos statsrådet (28 §). Eftersom 40 § självstyrelselagen för Åland stadgar, att över landskapsstyrelsens beslut besvär må anföras "såsom stadgat är om anförande av besvär i motsvarande fall över länsstyrelsens beslut", måste i detta fall besvärsrätt till statsrådet medgivas. Då oklarhet i denna fråga lätt kunde uppstå, om icke ett uttryckligt stadgande reglerade besvärsrätten, har landskapsstyrelsen föreslagit ett sådant stadgande i 28 §.

Förvaltningen inom detta område borde handhavas av landskapsstyrelsen och beredningen av ärendena anförtros landskapsarkeologen. Det kommer också närmast att vara landskapsarkeologen, som personligen handhar övervakningen av det i lagen förutsatta skyddet och som bör taga initiativ till förklarande av i lagen avsedda byggnader skyddade. Då landskapsstyrelsen förutsätter, att landskapsarkitekt skall kunna anställas till dess lagen träder i kraft, kommer landskapsarkeologen att ha tillgång till byggnadsteknisk och arkitektonisk sakkunskap, varjämte rikets fackmyndigheter enligt självstyrelselagen äga bistå landskapsstyrelsen i dessa frågor.

Med hänvisning till det ovananförda får landskapsstyrelsen vördsamt förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g

om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 kap.

Om byggnader som kunna förklaras skyddade.

1 §.

Byggnad, som byggnadshistoriskt eller på grund av sin användning eller genom anknytning till historisk händelse är kulturhistoriskt särskilt märklig, må förklaras skyddad i enlighet med vad i denna lag stadgas.

2 §.

Angående skydd för i 1 § avsedda byggnader, vilka ägas av staten, gäller vad i rikslagstiftning är stadgat.

Angående kyrkor och klockstaplar samt andra kyrkliga byggnader gäller vad om dem är stadgat i kyrkolagen. Beträffande sådan byggnad skall jämväl iakttagas, vad i förordningen den 4 september 1936 om den för-

valtning, som avser fredande och bevarande av forntida minnesmärken på Åland (6/36) är stadgat.

Angående byggnader, som äro fasta fornlämningar, stadgas i landskapslagen om fornminnen.

Denna lag gäller icke i 1 § avsedda byggnader, vilka ägas av landskapet.

3 §.

Med byggnad avses i denna lag även del av byggnad samt bro, brunn och annat dylikt byggnadsverk.

Till byggnad anses även fast inredning höra.

4 §.

Byggnadsgrupp, som åtminstone till någon del omfattar i 1 § avsedda byggnader och vars kulturhistoriska betydelse väsentligen är beroende av att byggnadsgruppen bevaras, må såsom sådan förklaras skyddad, och skall därvid på byggnadsgruppen och samtliga däri ingående byggnader med kringliggande områden tillämpas vad i denna lag är stadgat om skydd för byggnad.

2 kap.

Om beslut angående skydd för byggnad.

5 §.

Angående skydd för byggnad besluter landskapsstyrelsen.

6 §.

Framställning om byggnads förklarande för skyddad må göras av byggnadens ägare, landskapsarkitekten, regionalplane förbund eller den kommun, på vars område byggnaden är belägen, av hembygdsförening eller annan sammanslutning för bevarande av kulturella traditioner.

Framställningen bör upptaga beskrivning av byggnaden och uppgift om dess läge samt om den fastighet, på vilken byggnaden finnes, ävensom om byggnadens ägare. Framställningen skall vara noggrant motiverad.

7 §.

Då landskapsstyrelsen besluter förklara byggnad skyddad, skall den utfärda nödiga skyddsföreskrifter, av vilka bör framgå, till vilka delar byggnaden icke må ändras, huru byggnaden må användas och på vilket sätt byggnadens ägare bör ombesörja vården av byggnaden. I skyddsföreskrifterna må vid behov även intagas bestämmelser om, att visst område kring byggnaden skall hållas i det skick byggnadens kulturhistoriska betydelse förutsätter.

Skyddsföreskrifterna böra såvitt möjligt utarbetas i samförstånd med ägarna av byggnaden och det kringliggande området. I skyddsföreskrifterna må ägare icke åläggas mera omfattande skyldigheter eller un-

derkastas strängare förbud än bevarandet av byggnadens kulturhistoriska värde oundgängligen kräver, och må föreskrifterna ej heller i övrigt vara för ägaren oskäligen. Hänsyn skall tagas även till byggnadens och det kringliggande områdets användning samt ägarens skäligen önskemål.

8 §.

Är rätten att nyttja byggnad eller område i skyddsföreskrifterna inskränkt och åsamkar inskränkningen ägaren skada eller olägenhet, som icke bör anses ringa, tillkommer ägaren rätt att för sålunda liden skada eller olägenhet utfå ersättning ur landskapsmedel. Samma rätt äger den som till byggnaden eller området har nyttjande- eller servitutsrätt eller annan därmed jämförlig särskild rätt med avseende å fastighet, såframt rätten uppkommit innan skyddsföreskrifterna utfärdades.

9 §.

Landskapsstyrelsen må på ansökan meddela tillstånd till att byggnad med avvikelse från skyddsföreskrifterna ombygges eller flyttas från platsen eller på annat sätt ändras, därest det är nödvändigt för byggnadens nyttjande eller av annan orsak eller grundat skäl därtill eljest finnes. Prövningen av frågan om beviljande av dylikt tillstånd skall ske med beaktande av att byggnadens kulturhistoriska värde genom ändringen icke väsentligt minskas. Om ansökan icke såsom sådan kan godkännas, men den planerade ändringen kan utföras på annat sätt, skall landskapsstyrelsen giva därför nödiga anvisningar. Detsamma gäller för nybyggnad, som skall uppföras i anslutning till skyddad byggnadsgrupp.

I 1 mom. avsedd ansökan skall åtföljas av ritning och arbetsbeskrivning, utvisande det planerade arbetets art och omfattning, samt kostnadsberäkning.

10 §.

Landskapsstyrelsen må, då förändrade förhållanden det påkalla, ändra skyddsföreskrifterna.

Befinnes skydd av byggnad icke mera ändamålsenligt eller äro synnerliga skäl till upphävande av skyddet eljest förhanden, skall det av landskapsstyrelsen upphävas.

I beslut av landskapsstyrelsen, varigenom skyddsföreskrifter ändrats eller skydd upphävts, må inrymmas villkor.

11 §.

Utgör byggnad, som förklarats skyddad, eller därför gällande skyddsföreskrifter hinder för genomförande av stads- eller byggnadsplan eller äro de eljest ägnade att hindra eller avsevärt försvåra företag av stor allmän eller enskild betydelse, må landskapsstyrelsen upphäva skyddet eller ändra skyddsföreskrifterna. Lag samma vare, om skyddets bibehåll-

lande medför oskäligen kostnader.

I beslut, som avses i 1 mom., må inrymmas villkor.

12 §.

Landskapsstyrelsen och den, som enligt 8 § är berättigad till ersättning, böra, då ersättning yrkas, söka nå överenskommelse om ersättningens belopp. Kan överenskommelse ej uppnås om ersättningen, skall talan därom väckas vid domstolen på den ort, där byggnaden eller området finnes, inom två år från det beslutet, varpå ersättningsanspråket grundar sig, vann laga kraft, vid äventyr att rätten till ersättning förverkas.

Ersättningen skall erläggas på en gång. Om särskilda skäl det påkalla, må ersättningen dock på yrkande av part fastställas att utgå vid bestämda tider, i vilket fall landskapet eller ersättningstagaren vid förändrade förhållanden äger rätt att få ersättningsfrågan omprövad.

13 §.

Skall fastighetsägaren enligt 8 § tillkommande ersättning utgå på en gång och utgör fastigheten pant för fordran eller för rätt att uppbära viss återkommande avgäld i penningar eller varor, bör ersättningen nedsättas hos överexekutor och fördelas på sätt om köpeskillning för utmätt egendom är föreskrivet. Innehavare av panträtt äger samma rätt till deponerat ersättningsbelopp som till fastigheten. Deponering må dock ej ske, om innehavarens av panträtten samtycke till att ersättningen icke deponeras företes eller om skadan eller olägenheten med anledning av att den förmån som skall ersättas är ringa eller av annan sådan orsak icke nämnvärt bör anses hava minskat säkerhetens värde.

3 kap.

Om skyddets tryggnad.

14 §.

Tillsynen över skyddet av byggnader utövas av landskapsstyrelsen.

15 §.

Då framställning gjorts om skydd för byggnad, må landskapsstyrelsen utfärda interimistiskt förbud att vidtaga åtgärder, som äventyra byggnadens kulturhistoriska värde. Sådant förbud må utfärdas för viss tid, högst sex månader. Tiden för förbudets giltighet må förlängas med högst sex månader, om särskilda skäl det påkalla.

Vad i 1 mom. är sagt, gäller i tillämpliga delar även då anhållan om expropriation, som avses i 20 §, gjorts.

16 §.

Skall byggnad, som förklarats skyddad, undergå större reparation eller ändring eller skall den flyttas, bör landskapsstyrelsen underrättas

därom i god tid innan arbetena påbörjas.

17 §.

Vid överlåtelse av byggnad, som förklarats skyddad, eller område, för vilket skyddsföreskrifter utfärdats, skall överlåtaren genom omnämmande i överlåtelsehandlingen eller eljest bevisligen underrätta mottagaren om skyddsföreskrifterna.

18 §.

Har någon i strid med stadgandena i denna lag eller förbud eller påbud, som utfärdats med stöd därav, ändrat eller flyttat eller rivit byggnad, äger landskapsstyrelsen befogenhet att ålägga vederbörande att inom föreskriven tid vidtaga nödiga åtgärder för byggnadens återställande i ursprungligt skick, där detta är möjligt.

Vad i 1 mom. är stadgat äger motsvarande tillämpning om ägaren försummat byggnadens vård. Han må dock icke förpliktas att företaga åtgärder, vilka böra anses oskäligt betungande med beaktande av byggnadens användning och övriga omständigheter.

Efterkommes icke i 1 eller 2 mom. avsett åläggande, äger landskapsstyrelsen rätt att låta vidtaga de däri nämnda åtgärderna. De av dessa föranledda kostnaderna erläggas i förskott ur landskapets medel. Kostnaderna skola ersättas landskapet i den ordning som är stadgad för utmätning av offentliga tillgodohavanden.

19 §.

Landskapet äger befogenhet att i byggnad, som förklarats skyddad, på egen bekostnad företaga nödvändiga istandsättningsarbeten.

Vålla istandsättningsarbetena byggnadens ägare eller innehavare skada eller olägenhet, som icke bör anses ringa med beaktande av den nytta han har av åtgärden, skall den ersättas genom ur landskapets medel.

20 §.

Landskapet äger, då allmänt behov det kräver, rätt att på sätt om expropriation av fast egendom för allmänt behov är stadgat, exproprieras i 1 § avsedd byggnad jämte nödig mark oberoende av om byggnaden förklarats skyddad eller ej.

4 kap.

Särskilda stadganden.

21 §.

Innan landskapsstyrelsen förklarar byggnad skyddad, skall byggnadens ägare, om framställningen om byggnadens skyddande icke gjorts av honom, och markägaren, om byggnaden står på annans mark, samt, i händelse av sikten är att i skyddsföreskrifterna intaga bestämmelser angående kringliggande område, även dettas ägare beredas tillfälle att bliva i saken

hörda.

Då fråga är om att ändra skyddsföreskrifterna eller att upphäva skyddet, gäller angående vederbörandes hörande i tillämpliga delar vad i 1 mom. är stadgat.

Byggnadens ägare skall även beredas tillfälle att bli hörd i saken, innan i 19 § avsett istandsättningsarbete påbörjas.

22 §.

Vederbörande myndigheter äga tillträde till byggnad, som förklarats skyddad, och till byggnad, vars skyddande är under övervägande, så ock rätt att i byggnaden företaga inspektioner och undersökningar, vilka äro erforderliga för efterlevnaden och tillämpningen av denna lag.

23 §.

Tilldelas ägare av byggnad, som förklarats skyddad, bidrag för underhåll eller ändring av byggnaden eller det område, som omger densamma, må med bidraget förknippas villkoret, att allmänheten skall äga tillträde till byggnaden eller del därav i enlighet med vad därom särskilt bestämmes.

24 §.

Om ovan i 19 § 1 mom. och 22 § avsedda åtgärder skall byggnadens ägare eller innehavare i god tid underrättas medelst brev under känd postadress eller på annat sätt.

25 §.

Har byggnad, som förklarats skyddad, skadats eller förstörts av brand eller på annat sätt, skall byggnadens ägare ofördröjligen underrätta landskapsstyrelsen därom.

26 §.

Då framställning angående byggnads skyddande gjorts hos landskapsstyrelsen samt då beslut därom vunnit laga kraft, så ock då skydd upphört på grund av laga kraft vunnet beslut, skall landskapsstyrelsen därom underrätta vederbörande domare, som bör göra anteckning om anmälan i förteckningen över utmätta fastigheter.

I anmälan som i 1 mom. nämnts skall angivas den fastighet, inom vars område byggnaden är belägen samt den fastighet, vartill i 7 § 1 mom. avsett område hör.

27 §.

Kyrka eller annan offentlig byggnad, vars väggar, tak eller fasta inredning prydas av gamla målningar eller inskrifter eller gamla arkitektoniska utsmyckningar, må icke, även om byggnaden icke förklarats skyddad enligt denna lag, rivas eller ändras, ej heller på målningar eller inskrifter genom överrappning, ommålning eller på annat sätt förstöras,

-8-

förrän anmälan därom gjorts såsom i 11 § förordningen den 4 september 1936 om den förvaltning, som avser fredande och bevarande av forntida minnesmärken på Åland (6/36) är stadgat.

28 §.

Ändring i landskapsstyrelsens beslut i ärende, som avses i 5, 9 och 10 §§ sökes hos statsrådet.

29 §.

Den som bryter mot i denna lag ingående eller med stöd av densamma utfärdat förbud eller påbud straffes med böter, såframt icke med stöd av annan lag strängare straff skall ådömas.

30 §.

Närmare föreskrifter angående verkställigheten av denna lag utfärdas genom landskapsförordning.

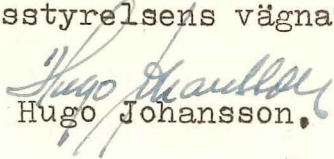
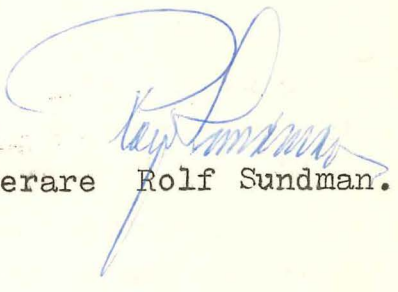
31 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966. Genom densamma upphäves 8 § förordningen den 2 april 1883 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande.

Mariehamn den 28 januari 1965.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Lantråd

Hugo Johansson.
Lagberedningssekreterare Rolf Sundman.